

MUSIK UND KIRCHE (2007), NR 1–6

Rok 2007 wyznacza kolejny etap na drodze rozwoju liczącego już 77 lat czasopisma „Musik und Kirche”. Dwumiesięcznik jest poświęcony ewangelickiej muzyce religijnej. Wysoki poziom merytoryczny periodyku jest zasługą redaktorów — Klausa Röhringa oraz Johannes Mundry’ego. Każdy numer zawiera temat główny,

którego aspekty zostają naświetlone w kilku pracach, składających się na dział *Editorial*. W dziale *Artikel* umieszczone są artykuły nie mieszczące się zazwyczaj w wiodącej problematyce wydania.

Numer pierwszy rocznika 2007 (styczeń – luty) w części głównej (*Editorial*) został poświęcony Paulowi Gerhardtowi (1607–1676) — niemieckiemu poecie religijnemu, w związku z czterechsetną rocznicą jego urodzin. Temat otwiera artykuł autorstwa Olgi Fendrych zatytułowany fragmentem jednego z dzieł Gerhardta (*Wenn die Not am grössten*, s. 8–12). Autorka podejmuje problem zapomnianych tekstów poety, jako iż w niektórych jego pieśniach dokonano redukcji treściowych. Szczególnej analizie został poddany tekst jednej z najważniejszych pieśni pasyjnych autorstwa Gerhardta, śpiewanej ówczasie zarówno w Niemczech, jak i w Polsce, zatytułowanej *Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld der Welt und ihrer Kinder*. Fendrych wskazuje na praktykę pomijania pewnych wersów oraz zmieniania treściowo strof w toku redakcyjnym, czego efektem stała się zmiana obrazu Męki Chrystusa, zawartego pierwotnie w kompozycji. Autorka wskazuje na przyczyny oraz skutki takich zabiegów. W drugim artykule (*Paul-Gerhardt-Lieder im Werk Bachs*, s. 13–19) Martin Petzold poddaje analizie ślady twórczości Gerhardta w kompozycjach wokально-instrumentalnych Jana Sebastiana Bacha. O znaczeniu Gerhardta dla Lipskiego Kantora świadczy m.in. to, iż po Marcinie Lutrze jest on najczęściej przez niego wykorzystywanym autorem tekstów. Petzold wylicza zastosowane przez kompozytora pieśni, podając numery BWV kompozycji, w których zostały umieszczone. Wskazuje również na cechy ich zastosowania oraz modyfikacje.

Dział *Artikel* otwierają rozważania Martiny Freytag na temat rozwiązywania konfliktów w zespołach chóralnych (*Gefahr erkannt — Gefahr gebannt*, s. 28–34). Zostają zaprezentowane zasady warunkujące prawidłowe relacje pomiędzy dyrygentem a śpiewakami. Prowadzącym zespoły śpiewacze autorka proponuje sposoby działania w przypadku zaistnienia sytuacji krytycznych, radzi, jak do nich nie dopuścić. Oferuje metody tworzenia atmosfery wprowadzającej harmonię nie tylko na poziomie muzycznym, ale także w wymiarze międzyludzkim. W kolejnym artykule Wolf Kalipp (*Neuer Wind in alten Orgeln*, s. 36–41) przedstawia skarby budownictwa organowego regionu Westfalii. Na przykładzie czterech instrumentów (w Soest-Ostönnen, Oelinghausen, Nordwalde oraz Selm-Cappenberg) opisuje zakres prac renowacyjnych, a także ich efekty. Dział zamyka wspomnienie o Jeanie Langlais — francuskim organiście i kompozytorze (*Ohrenkitzelnde Klanglichkeit*, s. 42–43). Markus Karas prezentuje życiorys oraz kompozycje tego znakomitego artysty.

Drugi numer czasopisma (marzec – kwiecień) w swej zasadniczej części koncentruje się na postaci Dietricha Buxtehudego (1673–1707) — wybitnego organisty i kompozytora doby baroku. Armin Schoof w swym przedłożeniu podjął się przeglądu twórczości wokalnej kompozytora (*Zum Vokalschaffen Dietrich Buxtehudes*, s. 90–100). Autor prezentuje dwa źródła, dzięki którym omawiana spuścizna zacho-

wała się do czasów współczesnych. Analizie została poddana również warstwa tekstowa dzieł. Schoof rozpatruje kompozycje pod kątem różnorodności ich form (m.in. obsada, przeznaczenie, czas trwania), bada związki słowa z dźwiękiem, a także wpływ teorii afektów na ostateczny kształt dzieła. W kolejnym artykule Matthias Schneider podejmuje problematykę tzw. *stylus phantasticus* w twórczości organowej Buxtehudego („*Stylus phantasticus*” und *Buxtehudes Orgelmusik*, s. 102–109). Praca jest próbą odpowiedzi na pytanie o istotę realizacji *stylus phantasticus*, odsłania zawirowania historyczne z tym terminem związane. Autor wiele miejsca poświęca fantazjom chorałowym Buxtehudego, w których *stylus phantasticus* znajduje najpełniejsze odzwierciedlenie. Ukazane zostały związki kompozytora z Frobergerem w zakresie omawianego zagadnienia oraz zastosowanie zasad retoryki na polu kompozycji. Dział *Editorial* zamyka praca autorstwa Michaela Belottiego poświęcona przekazom muzyki organowej Buxtehudego (*Zur Überlieferung der Orgelmusik Buxtehudes*, s. 116–123). Problematyka artykułu jest skomplikowana, gdyż w przeciwieństwie do dzieł wokalnych nie zachował się do naszych czasów żaden rękopis pióra Buxtehudego, który zawierałby jego kompozycje organowe. Współczesne edycje opierają się więc jedynie na odpisach, których autentyczność nie zawsze jest pewna. W trakcie omawiania tematu Belotti zwraca uwagę m.in. na rolę Jana Sebastiana Bacha jako przekaziciela dzieł Buxtehudego.

W dziale *Artikel* Kerala J. Snyder przedstawia rozwój badań nad twórczością północnoniemieckiego kompozytora na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat (*Buxtehude-Forschung*, s. 124–128), natomiast Ingeborg Stein zastanawia się nad możliwością przedstawienia muzyki (ujmując ją w kategoriach dzieła sztuki), prezentowanej w konwencji eksponatu muzealnego (*Exponat Musik*, s. 130–133).

Trzeci numer „*Musik und Kirche*” (maj – czerwiec) zawiera szereg artykułów (*Editorial*) traktujących o roli muzyki w nauczaniu religii. Rozpatrywany jest problem partnerstwa na linii muzyka (kościelna) — szkoła. Autorzy poruszają takie zagadnienia, jak: rola muzyki kościelnej a rozwój człowieka (Peter Bauman, *Hör-Erschliessungen kirchenmusikalischer Werke*, s. 170–174), miejsce muzyki kościelnego we współczesnej szkole (Johannes Matthias Michel, *Kirchenmusikerinnen und -musiker in der Schule*, s. 175–176), zastosowanie pieśni religijnej w nauczaniu prawd wiary dawniej i dziś (Manfred L. Priner, *Das geistliche Lied im Religionsunterricht*, s. 178–186), wykorzystanie awangardowej muzyki religijnej we współczesnej katechezie (Heike Lindner, *Musikalische Avantgarde im Religionsunterricht*, s. 188–193), muzyka pop a nauczanie religii — szanse i zagrożenia (Harald Schroeter-Wittke, *Ein Stück vom Himmel*, s. 194–198), miejsce muzyki w szkolnych nabożeństwach (Heike Lindner, *Musik in Schulgottesdiensten*, s. 199–203).

W dziale *Artikel* została zamieszczona praca Ulricha Siegele poświęcona kantatom Jana Sebastiana Bacha z lipskiego okresu twórczości (*Befreiung aus dem Netz des Kontexts*, s. 204–210). Autor wskazuje m.in. na miejsce kantaty w liturgii w czasach bachowskich oraz na jej rolę w kształtowaniu porządku nabożeństwa.

Zostaje także podjęta próba wykazania aktualności i funkcjonalności omawianych kompozycji w czasach współczesnych.

Numer czwarty (lipiec – sierpień) w części głównej (*Editorial*) koncentruje się na tematyce liturgicznej. Pierwszy artykuł, autorstwa Petry Bahr, dotyczy umiejscowienia przestrzeni świętowania w życiu człowieka, w oparciu o rok liturgiczny (*Das Fest zwischen Form und Freiheit*, s. 250–252). Rozważając problem na płaszczyźnie antropologicznej, Bahr analizuje reguły i oczekiwania związane z procesem świętowania, oraz ukazuje zakres oddziaływania na życie emocjonalne człowieka. Karl-Heinrich Bieritz w swoim artykule omawia oddziaływanie chrześcijaństwa na współczesne społeczeństwo, nie zawsze się z nim identyfikujące (*Gedächtnis des Glaubens*, s. 254–262). Autor, badając problem w kontekście rozwoju historycznego, analizuje proces kształtowania się roku liturgicznego oraz zauważa, że niektóre praktyki z niego się wywodzące, zostały przejęte przez współczesność na zasadzie uznania ich za element kulturowy, kulturotwórczy. Kolejna praca dotyczy świąt Wielkiej Nocy, a konkretnie ich oprawy muzycznej (*Was ist mit Ostern los?*, s. 264–268). Konrad Klek zauważa, iż w muzycznym przeżywaniu misterium męki, śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa położono nadmierny akcent na twórczości pasyjnej, natomiast kompozycje związane z tajemnicą zmartwychwstania są wykonywane o wiele rzadziej; szczyt roku liturgicznego nie posiada adekwatnej oprawy muzycznej. Ową tendencję autor poddaje gruntownej analizie oraz przedstawia możliwe rozwiązania (proponuje konkretne dzieła) — możliwości „przerzucenia” mostów — tak aby Triduum Paschalne stanowiło zwartą całość również w wymiarze muzycznym.

Dział *Artikel* otwiera praca Daniela Ortuno-Stühlinga, który poddał analizie *Legendę o świętej Elżbiecie* węgierskiego kompozytora Ferencza Liszta (*Liszts „Legende von der heiligen Elisabeth” und die „oratorische Aufgabe”*, s. 270–276). Kompozycja, stojąca stylistycznie pomiędzy dramataми muzycznymi Richarda Wagnera a romantycznymi oratoriami, została zaprezentowana kompleksowo; autor omawia historię powstania, wpływy, budowę, treść, proces oprawy muzycznej libretta, wykazuje także oryginalność utworu. Niemniej interesującym jest przedłożenie Wendelina Göbela, który podjął studium nad faksymile *Mszy h-moll* Johanna Sebastiana Bacha (*Vor dem Verfall gesichert — im Faksimile bewahrt*, s. 284–287). Podjęty temat jest zawsze aktualny, idzie bowiem o zachowanie dla potomności muzycznych skarbów zachowanych w postaci rękopisów. Göbel prezentuje zawirowania historyczne wokół bachowskiego rękopisu, objaśnia metody konserwacji owego zabytku oraz opisuje proces powstawania faksymile.

Piąty numer czasopisma (wrzesień–październik) za temat przewodni (*Editorial*) obrał sztukę śpiewu. Rolf Schweitzer w swojej pracy rozważa możliwość czynnego zaangażowania osób starszych wiekiem w śpiew chóralny (*Von den Chancen des Singens im Alter*, s. 322–335). Przyczynkiem do podjęcia wyżej wymienionej tematyki stał się fakt, iż w wyniku zmian demograficznych — tzw. starzenie się

społeczeństwa — powstała potrzeba nowych rozwiązań także na polu chóralistyki. Autor, mając ponadpięćdziesięcioletnie doświadczenie pracy z chórem, wydaje się być dobrze zorientowanym w omawianym problemie. Schweitzer w swoim przedłożeniu kreśli wizję chóru jako miejsca spotkania trzech generacji, dopatruje się w muzyce źródła radości życia, odpowiada na pytanie o zakres wiekowy śpiewaków, proponuje metody pracy, a także dostrzega terapeutyczny wymiar śpiewu. Kolejny artykuł, pióra Michaela Gassmanna, na przykładzie czterech zespołów prezentuje stan niemieckiej chóralistyki chłopięcej (*Altmodische Avantgarde*, s. 336–341). Autor m.in. odpowiada na pytanie, czy jest to jedynie relikwyt przeszłości, czy też obszar prężnego rozwoju. Na pytanie, jak powinien wyglądać proces przygotowania aparatu wykonawczego aby wykonać bachowską kantatę, odpowiada Meinrad Walter (*Bach-Kantaten zum Mitsingen*, s. 342–345). Relacjonuje spotkanie, które odbyło się w dniach 16–18 czerwca 2006 r. w Akademii Katolickiej we Freiburgu (*Katolische Akademie Freiburg*), podczas którego ok. 100 uczestników pracowało nad dziełem Bacha. Celem było zaprezentowanie kompozycji w ramach liturgii. Autor prezentuje harmonogram warsztatów oraz metody pracy. Stawia pytanie o ciągłą aktualność formy, jednocześnie podejmując próbę odpowiedzi. Dział *Editorial* zamyka praca na temat ludowej pieśni *Gehe ein in deinen Frieden*, przedłożona przez Wolfganga Herbsta (*Filmmusik im Gesangbuch*, s. 346–249).

Część *Artikel* zawiera rozprawę autorstwa Sabine Etzold, która porusza tematykę dzwonów kościelnych (*Der verschollene Klang*, s. 350–355), oraz artykuł Konrada Küstera (*Orgelkultur an der Nordsee*, s. 356–357), badającego fragmenty tabulatury organowej datowanej na 1568 r., a odnalezionej w Lüdingworth (Cuxhaven) — miejscowości, w której znajdują się sławne organy Arpa Schnitgera. Jest to najstarsze, zachowane do czasów współczesnych, źródło północnoniemieckiej luterańskiej muzyki organowej.

Ostatni numer 2007 r. (listopad – grudzień) stawia w horyzoncie poznawczym teksty Pisma Świętego, które znalazły zastosowanie w różnorodnych opracowaniach muzycznych lub mogą zostać w tym celu wykorzystane. Podjęto próby zastanowienia się nad ich genezą, a także przenikaniem do liturgii. Dział *Editorial* otwiera praca Dietricha Schubertha, będąca rozważaniem na temat śpiewności tekstów poetyckich zawartych w Biblii (*Biblische Texte zum Singen*, s. 392–401). Autor rozpoczyna rozprawę słowem Bożym (Ef 1,3-6), odnajdując w nim kontekst podjętego tematu, następnie określa czynniki konstytutywne hymnu jako gatunku poetyckiego. W dalszej części pracy przedstawia wykaz pieśni (tytuły oraz sygnatury) zawartych zarówno w Starym, jak i Nowym Testamencie. Zasadniczą część pracy stanowi przyporządkowanie wcześniej wymienionych tekstów do odpowiednich okresów roku liturgicznego. Wywód kończy prezentacja najczęściej wykorzystywanych perykop w historii muzyki oraz podanie danych statystycznych. W kolejnym artykule Winfried Kirsch przedstawia recepcję kantyku Symeona (*Nunc dimittis*), na podstawie dzieł czterech kompozytorów (*Mit Fried und Freud*, s. 402–409). Nowotes-

tamentalny tekst (Łk 2,29-32) znalazł odzwierciedlenie między innymi w twórczości G.P. da Palestriny, J.S. Bacha, F. Mendelssohna-Bartholdy'ego oraz H. Poosa. Autor, omawiając wybrane dzieła, prezentuje przykłady nutowe wraz z ich analizą. Pracę wieńczy załącznik z tekstem ewangelicznym (w języku łacińskim) i jego tłumaczeniem wraz z poetyckimi opracowaniami zastosowanymi w kompozycjach (w języku niemieckim). Następną pracą jest refleksją nad Lamentacjami Jeremiasza, poczynioną przez Alexandra Reischerta (*Lamentationes Jeremiae*, s. 410–414). Autor przedstawia dwanaście dzieł z zakresu muzyki współczesnej, dla których inspiracją stała się postać proroka (m.in. L. Bernstein, I. Strawinsky, M. Barnes, E. Hess, C. Diethelm). Dział *Editorial* zamyka przedłożenie Sytza de Vriesa, który prezentuje nowy nurt w amsterdamskiej teologii protestanckiej, zmierzający do ponownego odkrycia słowa Bożego i uczynienia zeń centrum w życiu liturgicznym.

W części *Artikel* znalazła się jedna praca, autorstwa Maxa Nyffelera, zawierająca tekst laudacji wygłoszonej w związku z uhonorowaniem Klause Hubera nagrodą przyznaną przez *Europäische Kirchenmusik Schwäbisch Gmünd* za całokształt twórczości (*Abkehr vom falschen Leben*, s. 422–423).

Reasumując zawartość treściową czasopisma, poddając ją analizie z perspektywy rocznej, należy stwierdzić, iż jest ona komplementarną odpowiedzią na intelektualne potrzeby współczesnych muzyków kościelnych oraz osób tą tematyką zainteresowanych. Poruszając zagadnienia z zakresu historii muzyki, liturgiki, Pisma Świętego, pedagogiki muzycznej oraz praktyki wykonawczej, wyczerpuje obszary tworzące horyzont poznawczy, konstytuujący animatorów życia muzycznego. Wielość środowisk, z których wywodzą się autorzy prac (wykraczający poza obszar języka niemieckiego), sprawia, że problematyka podejmowana na łamach „Musik und Kirche” nacechowana jest różnorodnością punktów widzenia, które jako takie zależne są od osadzenia kulturowego.

Piotr Herok